

AYASULUĞ KAZASININ XIX. YÜZYILIN İLK YARISINDAKİ SOSYAL VE EKONOMİK DURUMU

Cahit Telci*

Özet

Anadolu Beylikleri dönemi ve klasik Osmanlı çağı Batı Anadolu'sunun önemli liman kentlerinden birisi olan Ayasuluğ, şehir ve kaza olarak, daha XVII. yüzyılın ilk yarısından itibaren köklü değişikliklere sahne olmuştur. Daha önceleri bu merkeze bağlı olan bazı yerleşme yerleri, müstakil kaza ve nahiyeler olarak ortaya çıkmıştır. XIX. yüzyıla gelindiğinde, merkeziyle beraber toplam dört köy halinde bulunan kaza içerisinde Çirkince köyü, nüfusuyla dikkat çekmektedir. Kazanın 1844-45 yıllarına ait Temettüat defteri mevcut olup, defter içerisinde Ayasuluğ, Arvalya, Kozpınar ve Çirkince köyleri mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: *Ayasuluğ, Çirkince, Ziraat, gayr-i Müslim*

Abstract

Social and Economical Situation of Ayasuluğ County During the First Half of 19th Century

As a county and city, Ayasuluğ town, which was one of the important harbour cities of West Anatolia during the principalities period and classical Ottoman Age, belongs to experienced radical changes after XVII.century. Some settlements which were previously administratively Ayasuluğ emerged as independent counties and villages in 19th century. Çirkince received a big attention in Ayasulug city which had four villages. The city had a Temettuat book on the years 1844 – 1845 with Ayasulug, Arvalya, Kozpınar and Çirkince villages took place in it.

Key words: *Ayasuluğ, Çirkince, Agriculture, non-Muslim*

Ortaçağlarda, Efes, Ufsus ve Altologo isimleriyle bilinen ve Türk döneminde Ayasuluğ olarak isimlendirilen yerleşim yeri, 1914 yılında ismi Selçuk olarak değiştirilinceye kadar Ayasuluğ ismiyle bütün Osmanlı tarihi boyunca, Aydın Sancağı kazaları arasında varlığını devam ettirmiştir. Osmanlı öncesindeki aktivitesini muhafaza etmemekle beraber, XV. yüzyıl sonları ve XVI. yüzyıl başlarında önemli bir gelişme çizgisi yakalamıştır. XVI. yüzyıl boyunca devam eden bu süreç, XVII. yüzyılın ilk yarısında büyük bir çöküntü geçirmiş ve şehir, ekonomik ve sosyal yönleriyle beraber, büyük bir gerileme dönemine girerken, şehrin mahallelerinin isimlerine varıncaya kadar

değişmiş, vaktiyle kazaya bağlı birçok yerleşim birimi ya müstakil kaza, nahiye hüviyetine girmiş ya da çevre kazalara bağlanmıştır¹.

Aydinoğulları Beyliği sahasında Ayasuluğ, Menteşe sahasında ise Balat bilindiği üzere Beylikler çağında Anadolu'nun önemli ithal ve ihraç limanları olarak bilinmekte olup, bu özellikleriyle beraber, ilgili beyliklerin Venedik ve Ceneviz ile yapmış oldukları ticari antlaşmalarda da zikredilmektedirler².

Daha Türk öncesi zamanlarda, Ayasuluğ limanı dolmuş ise de biz Osmanlı döneminde, tahrirlerden takip edebildiğimiz kadarıyla, liman hep bu isimle anılmakta idi. Ancak şurası gerçektir ki, bütün bu dönemlerde kullanılan liman Ayasuluğ limanı değil, muhtemelen henüz iskan alanları oluşmamış olan Kuşadası civarındır. Bu sürecin sonunda, Ayasuluğ'un çökme döneminde iskan alanı bulunmayan ve sadece bir yer ismi olarak, gerek Piri Reis gerekse Seyyid Nuh tarafından tespit edilmiş olan Kuşadası'nda, Öküz Mehmed Paşa'nın meşhur kervansarayını yaptığı dönemi takiben, XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde iskan dokusu da ortaya çıkartacak ve bir anlamda Kuşadası bu tarihlerden sonra mıntıkada Ayasuluğ'un yerini alacaktır³.

Klasik dönemde 120 civarında köy ve 13 mahallesi bulunan Ayasuluğ, ele alacağımız XIX. yüzyıl geldiğinde ise mahalle organizasyonundan eser kalmayarak, bir köy hüviyetine girmiş⁴ ve köyler de sadece 4 tane olarak tespit edilmiştir. Öyle anlaşılıyor ki vaktiyle Ayasuluğ kazasına tabi bulunan köyler, bu gerileme sürecinde, yeni yapılan idari düzenlemelerle, mıntıkada bulunan sair nahiye ve kazalara tabi kılınmış, Kuşadası ve Söke gibi bazıları ise müstakil kaza ve nahiye merkezleri haline gelmiştir. Ayasuluğ'un hemen her yönü ile çöküşü ve mıntıkada liman işlevi ile beraber yeni bir yerleşim alanının belirmesi süreci, müstakil olarak ele alınacak hacimde bir konudur.

Ele aldığımız dönemde Ayasuluğ ve ona bağlı olarak kaydedilmiş olan köyler, Arvalya, Kozpınar ve Çirkince'dir. Ana kaynağımızı oluşturan Temettüat defterinde klasik dönemde Ayasuluğ'a bağlı vakıf köylerden olan Kuyumcu'ya yer yer atıflar bulunmaktadır. 49, 65, 90. hanelerin aşar rüsumu kaydedilirken ayrıca *Kuyumcu karyesi çifliğinden aşar*⁵ ibaresi kullanılmıştır. Aynı şekilde klasik dönemin bir başka vakıf

¹ Telci 1999, 36-37.

² Zachariadou 1976, 229-240; Zachariadou 1983, 154-158.

³ Baykara 2001, 229-232; Telci 2001, 233-238

⁴ XIX. yüzyıl kazanın bu duruma geliş dönemi olmayıp XVII. yüzyıldaki gelişmelerin bir sonucudur ki, hemen Evliya Çelebi ile çağdaş olan Edmund Chishull Ayasuluğ'dan elli-altmış kulübe ile birkaç evden müteşekkil bir yer olarak bahsederken, yıkık dökük cami ve hamamlara da dikkati çeker. Chishull, 1747, 22-24; 1993, 42-43.

⁵ BOA. ML. VRD. TMT. nr. 1491, 31, 36. *Kuyumcu Karyesi aşarı* olarak bakınız 42.

köyü olan Pranko'ya da aşar ile ilgili atıflar bulunmaktadır. 92. hanenin aşarı kaydedilirlen Ayasuluğ ve Pranko'daki aşar ayrı ayrı kaydedilmiştir⁶

Bu köylerden Arvalya ve Çirkince'yi XV-XVI. yüzyıllardan itibaren takip edebilmekteyiz. Ancak Kozpınar ise bu tarihlerde olmayıp daha sonraki yıllarda, muhtemeldir ki bir isim değişikliği ile oluşmuş bir yerleşim olmalıdır. Mıntıkanın XIX. yüzyıldaki durumunu ele almadan önce mevcut kaynaklar ışığında tarihsel geçmişine bakmakta fayda bulunmaktadır.

1. Tarihsel Geçmiş

a. Arvalya

Bugün Selçuk ilçesinde hala mevcuttur. İlk defa 1467 tarihli Mufassal defterde mevcut olan Arvalya, burada 8 hane ve 1 imamdan müteşekkil olup, Ayasuluğ kalesine hizmet karşılığında tımar olarak verilmiştir. Toplam vergi hasılı 1.317 akçadır⁷. 1475 civarında yine Ayasuluğ Kalesi erlerinden 3 kişinin tımarında bulunan köy, 6 hane ve 1 mücerred ile toplam 1.825 akça hasil ile kaydedilmiştir⁸. 1512-20 tarihlerinde tanzim edilmiş olan Mufassalda nüfusu azalarak 3 hane, ancak vergi hasılı artarak 3.000 akça olmuştur⁹. Hemen yakın tarihli bir tımar defterinde vergi gelirleri 5.000 akça olarak kaydedilen Arvalya¹⁰, 1529 tarihli Mufassalda yine aynı hasil ve 2 hane 2 mücerredten oluşan nüfusu barındırmaktadır. Bu hasılın 2.160 akçalık kısmını buğday öşrü oluşturmaktadır¹¹. 1530 tarihli muhasebe defterine de aynı rakamlarla kaydedilmiş bulunan¹² Arvalya'nın, 1575 tarihinde nüfusunda büyük bir artış bulunmakta olup 35 neferden müteşekkilidir¹³.

b. Çirkince

Bugünkü ismiyle Şirince köyü, İzmir'in Selçuk ilçesine bağlı ve Selçuk'a 10 Km mesafede, Torbalı ile Selçuk arasındaki dağlık mıntıkada bulunmakta olan ve turistik yönleriyle bilinen bir köydür.

Bilindiği gibi, Selçuk, yani klasik Osmanlı dönemindeki ismiyle Ayasuluğ ve civarı, özellikle tahrir kayıtlarından takip edebildiğimiz ölçüde, XV ve XVI. yüzyıllarda büyük miktarda Yörük zümreleri barındırmakta idi. Bu gruplardan bir-iki cemaat şehir, yani Ayasuluğ'da yaşıyor olmakla beraber, büyük bir kesiminin de Ayasuluğ'un kır

⁶ Aynı Defter, 43.

⁷ BOA. Maliyeden Müdevver Defterler(=MAD), nr. 232, 186

⁸ BOA. Tapu Tahrir (=TT), nr. 8, 489.

⁹ BOA. TT, nr. 87, 69.

¹⁰ BOA. TT, nr. 39, 54

¹¹ BOA. TT, nr. 148, 223.

¹² BOA. TT, nr.166, 415.

¹³ BOA. TT nr. 537, 199; *Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi* (=TKGM. KK. TT) nr. 167, vr. 98a.

iskân merkezleri etrafında yaşadığı görülmektedir¹⁴. İşte, bu yerleşim yerinin adı olan **Çirkince**, muhtemelen XIV-XV. yüzyıllarda buraya gelmiş ve yerleşmiş olan **Çirkin**, **Çirkinlü**, **Çirkinolu**, **Çirkitli**, **Çirkitlü** gibi isimlerle anılmakta bulunan Yörük grubundan gelmektedir¹⁵.

Çirkince bu tarihlerde Yayla, Kızılcı, Ulucak, Ezine ve Durgud köylerini de içerisine aldığı halde Ayasuluğ Kazası'na bağlı bir nahiye olarak görülmektedir. Nahiye merkezi olarak ayrıca bir Çirkince köyü mevcut değildir.

XVI. yüzyılın başlarından XX. yüzyıl başlarına kadar aynı isimle takip edebildiğimiz **Çirkince** isminin, son yıllarda yer yer ifade edilmekte olduğu gibi **Kırkinca** gibi bir kavramla tarihinin hiçbir döneminde alakası da olmamıştır¹⁶. İsim Osmanlı vesikalarında hiç şüpheye yer bırakmayacak şekilde **Çirkince** imlâsı ile yazılmaktadır. Kaldı ki mntıkada XV-XVI. yüzyıllarda bulunmamakla beraber, XIX. yüzyılda ağırlıklı olarak gayri Müslimlerin yaşamakta oldukları köyün bu tarihlerdeki adı da yine **Çirkince** olarak vesikalara geçmiştir.

Aşağıda değerlendirmeye tabi tutacağımız 1261 tarihli Temettüat defterinde de ilk olarak Çirkince ile ilgili kayıtların başladığı yerde muhtemelen kelimenin mntıkada oturan gayr-ı Türk ve Müslim unsurların fonetiğinden kaynaklandığını düşündüğümüz sebeple, Kırkinca şeklinde (ilk harfi kef ile) yazılmış olmakla birlikte¹⁷, toplam değerlerin kaydedilmiş olduğu kısımda okunduğu gibi Çirkince (ilk harfi Çe ile) olarak kaydedilmiştir¹⁸.

Bilindiği üzere Türk yerleşme yerlerine isim verme geleneği içerisinde, mntıkada yerleşmiş olan grubun, bu grubun önderinin ismi v.s gibi olgular son derecede yaygındır ki, mesela Karaburun kazasındaki Emirdoğan Nahiyesi ve Emirdoğan köyü, Anadolu'da çok yaygın bir yer ismi olan Çullu, Avşar gibi birçok isimler o yerde yerleşmiş olan Yörük-Türkmen cemaatinin isminden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple **Çirkince** isminin muhtelif amaçlarla başka bir kökene dayandırılmasının ve **Kırkinca** olduğunun iddia edilmesini haklı gösterebilecek hiçbir neden ve delil bulunmamaktadır.

Dolayısıyla **Çirkince**'nin XV. yüzyıl civarında kurulmuş, Türk öncesi yerleşme boyutu olmayan, tamamen bir Türk yerleşmesidir. Keza, XVI. yüzyılda nahiyeyi oluşturan köylerden sadece Yayla köyünde nüfus iki neferlik ve cizyeleri *hass-ı şahi*

¹⁴ Tıpkı Çirkince'nin isminin yörük cemaatlerden gelmiş olması gibi, Ayasuluğ şehri içerisindeki, Penbegân mahallesi'nin ismi de aynı şekilde bu isimle bilinen bir cemaatden gelmektedir.

¹⁵ Bu cemaat, daha ziyade güney sancaklarında Adana ve Maraş Sancakları ile Yüreğir Kazası'nda yayılmış bulunmaktadır. Türkay, 1979, 301.

¹⁶ Sayın 1997, 293

¹⁷ BOA. ML.VRD. TMT, nr. 1491, 18.

¹⁸ Aynı Defter, 124.

XIX. Yüzyılda Ayasuluğ Kazası

olarak ifade edilen *Kefere Cemaati* mevcuttur. Mıntıkanın nüfus durumundaki değişme çok daha geç tarihlerde, ancak XIX. yüzyılda olacaktır ki Ayasuluğ şehri mıntıkasında bulunan bazı gayr-ı müslimler, sıtma yüzünden yüksek yerlere yerleşmeye başlayacaklardır. Kaldı ki bu tarihlerde bile mıntıkanın ismi değişmeyecek ve **Çirkince** olarak kalmaya devam edecektir.

Çirkince hakkındaki bilgilerimiz maalesef Ayasuluğ'un diğer köyleri kadar fazla değildir. Çünkü bağlı köyleriyle beraber Çirkince Nahiyesi, bizim takip edebildiğimiz bütün zamanlar içerisinde Aydınolu İsa Beğ'in Birgi, Ayasuluğ ve Kelos'da yaptırmış olduğu cämilerinin vakıf gelirleri arasında yer almaktadır. Dolayısıyla da buraya ilişkin verileri ancak ve ancak mufassal Vakıf tahrir defterlerinde bulmak mümkündür.

Maalesef erken dönemlere ilişkin vakıf defterleri tam olarak günümüze kadar ulaşmadığından ve günümüze ulaşan kısımlarda da Çirkince bulunmadığından dolayı bu konudaki bilgilerimiz sadece tek Mufassal deftere dayanmaktadır.

Elimizde bulunan yegâne mufassal vakıf defteri Kanuni'nin saltanatının sona ermesinin ardından 1575 yılları civarında tanzim edilmiş olan defterdir¹⁹.

c. Koşpınar

Yukarıda ifade edildiği gibi klasik dönem Ayasuluğ köyleri içerisinde bulunmamakla beraber daha sonradan oluştuğu ya da başka bir köyün isminin değişmesiyle ortaya çıktığı ifade edilebilir. Köy, XIX. yüzyılda Salnameler döneminde sürekli Ayasuluğ içerisinde bulunmaktadır²⁰.

2. Mıntıkanın XIX. Yüzyılın İlk Yarısındaki Durumu

Bu dönem Ayasuluğ ve civarına ilişkin olarak en teferruatlı bilgi, 1261 tarihinde tanzim edilmiş olan Temettüat defterinde bulunmaktadır.

Bilindiği gibi, bu yüzyıl, Osmanlı ülkesinde modern anlamda ilk nüfus sayımlarının da yapıldığı bir dönem olup, Temettü sayımları da bu döneme ait klasik Osmanlı çağının tahrirlerinin modernize edilmiş bir türüdür²¹.

a. Nüfus

Ayasuluğ kazasının nüfusu, XVI. yüzyıla oranla, daha XVII. yüzyıl başlarından itibaren azalmaya başlamıştır. Kaza, Hicri 1029 yılına ait bir avarız defterinde 474,5 hane olarak kayıtlıdır²².

¹⁹ TKGM. KK. TT., nr. 571. vr. 33b-34b. Aslında Ayasuluğ civarının da içerisinde yer alması gereken başka defterlerde mevcut olup Ayasuluğ kısımları eksiktir. Bkz., BOA. TD. 35/m, BOA. *Ali Emiri-Selim-i Evvel*, nr.8,

²⁰ Günay 1997, 357-366.

²¹ Bu defterler ve içeriği hakkında bkz. Kütükoğlu 1995, 395-412.

²² BOA. MAD. nr. 2447, 42

Bu azalmanın farklı sebepleri olduğu gibi bir tanesi de XVI. yüzyılın son çeyreğinde yapılan idari düzenlemeler ile kazanın bir kısmının farklı bir kaza halinde teşkilatlanması ve zamanla, vaktiyle Ayasuluğ'a bağlı bazı yerleşim birimlerinin de buradan ayrılmasıdır. Akçaşehir ve Anya civarı bunun iki örneğidir.

Osmanlı Devleti'nde modern anlamda nüfus sayımı XIX. yüzyılda²³ yapılmaya başlandı. İlk olarak 1831 nüfus sayımında Ayasuluğ kazası erkek nüfusu, 69 İslam ve 698 reaya olarak kaydedilmiştir²⁴. Ceride Odası defterlerinden olup, 1251/1835 yılının ilk altı aylık nüfus vukuatını göstermek maksadıyla tanzim edilmiş olan defterde erkek nüfus, vukuatıyla beraber 88 Müslim ve 785 reayadan oluşmaktadır²⁵ 1261/1845 senesinde yapılan erkek nüfusun sayımı da²⁶ bu dönem Ayasuluğ'unun nüfusu için yegane kaynaklarımızdan birisidir. Bu sayımda Müslüman unsur tüvana (genç), sıbyan (bülüğa ermemiş çocuk) ve müsinn (yaşlı) olarak gayr-ı Müslimler ise a'la, evsat, edna ve sabi olarak farklı kategorilerde sayılmışlardır. Buna göre Ayasuluğ'un nüfusu şöyledir:

1261/1845 YILINDA AYASULUĞ NÜFUSU

Unsur	Grup	Kişi
Müslim	Tüvana	44
	Sıbyan	36
	Müsinn	27
	Mahall-i aher	1
	Toplam	108
Reaya	Ala	-
	Evsat	404
	Edna	166
	Sabi	308
	Amel-mande	1
	Toplam	879
Genel Toplam		987

Nüfusları hakkında herhangi bir kayıt bulunmayan kadınlar için bir hesaplama yaparsak, Müslüman nüfusun genç ve yaşlılarının evli olduğunu farz edersek en fazla 80 Müslüman kadın, gayr-ı Müslimlerin ise, temettüat defterindeki hane reislerinin evli olduğunu farz ederek hesapladığımızda, yaklaşık 400 gayr-ı Müslim kadın olabileceğini düşünebiliriz. Bu hesapça baktığımızda kadınlarla beraber kaza nüfusunun 1.467 kişiye

²³ Bu yüzyılın nüfus sayımları için bkz. Kütükoğlu 2000, 65-90; Aydın 1990, 81-106.

²⁴ Karal 1943, 207.

²⁵ BOA. Bab-ı Defteri-Ceride Odası Defterleri (=D.CRD), nr. 40354, 7

²⁶ BOA. Cevdet-Dahiliye, nr.9031

XIX. Yüzyılda Ayasuluğ Kazası

ulaşabileceğini tahmin etmekteyiz. Daha basit bir yaklaşım ile erkek miktarı kadar da kadın olduğunu farzederek toplam nüfusu bu kez 1.974 kişi civarında kabul edilebilir.

Tablodan da görüleceği gibi Müslümanlar kaza nüfusunun % 10,9'unu gayr-i Müslimler ise % 89,05'ini oluşturmaktadırlar. Ancak temettüat defterinden de görüleceği üzere gayr-i Müslimlerin oturduğu yegane yerleşme Çirkince köyü olup, bunun dışında yerleşme sahaları yoktur. Müslümanlar ise bu köy haricinde, Ayasuluğ, Kozpınar ve Arvalya köylerinde sakinlerdir.

Nüfusu unsurlarına göre ele aldığımızda, Müslüman nüfusun % 40,74'ü genç, % 33,33'ü buluşa ermemiş çocuklar ve % 25'ini ise yaşlılar oluşturmaktadır. Gayr-i Müslimlerde ise ala olarak tanımlanan kesim olmayıp, nüfusun % 45,96'sı evsat, % 18,88'i edna, % 35,03'ünü da sabiler oluşturmaktadır.

b. Meslekler

AYASULUĞ KARYESİ

Meslek Grubu	Kişi
Erbab-ı Ziraat	6
Irgat	2
Sığırtmaç	1
Semerci	1
Hademe	1
Eytam	1
(Mesleği kaydedilmeyen)	1
Toplam	13

Ayasuluğ karyesinde kaydedilmiş bulunan 10 hanede toplam 13 Müslüman kişinin meslek dağılımı tabloda görüldüğü gibi, yarısı ziraatla uğraşmakta 2 kişi ırgat olarak çalışırken sığırtmaç, hademe ve semerci olarak da birer kişi bulunmaktadır. Bir tane yetim bulunmakta olan köyde bir kişinin mesleği belli değildir.

KOZPINAR KARYESİ

Meslek Grubu	Kişi
Erbab-ı Ziraat	15
Irgat	4
Berber	1
Deveci	1
İhtiyar	1
Yazılmayan	3
Toplam	25

Cahit Telci

Kozpınar karyesinde kayıtlı ve hane numarası verilmiş olan 17 hanede 18 kişi mevcut olup, bunların dışında hane numarası verilmeyen 7 kişi daha bulunmaktadır. Nüfusun mesleklere göre dağılımına baktığımız zaman, toplam 25 kişinin 15 kişisi erbab-ı ziraat, 4 tanesi ırgat, birer tane berber ve deveci, bir kişi ihtiyar olarak işaret edilmiş olup, üç kişinin mesleği belli değildir. Mesleği yazılmayan ve hane numarası verilmemiş olan bir kişi, aslında bu köyde değil, Tire'nin Güllüce köyünde oturmakta ve Kozpınar'da arazisi olması dolayısıyla buraya kaydedilmiştir.

ARVALYA KARYESİ

Meslek Grubu	Kişi
Erbab-ı Ziraat	7
Sığırtmacı	1
Irgat	1
İhtiyar	1
Yazılmayan	2
Toplam	12

Arvalya karyesinde de hane numarası verilmiş 10, numara verilmemiş 2 kişi olmak üzere 12 kişi kayıtlı bulunmaktadır. Bunlardan 7 kişi erbab-ı ziraat olarak tespit edilmişlerdir. 1 kişi sığırtmacı, 1 kişi, ırgat ve 1 kişi de ihtiyar olarak işaret edilmişlerdir. Mesleği belli olmayan 2 kişiden birisi Esper, Söke'de sakin olup, köydeki arazisi sebebiyle ve diğeri Tahir Paşa ise çiftlik sahibi olması hasebiyle buraya kaydedilmişlerdir.

ÇİRKİNCE KARYESİ

Meslek Grubu	Kişi
Manastır Papazı	4
Demirci	8
Erbab-ı Ziraat	220
Çoban	141
Irgat	46
Dühancı	17
Terzi	10
Yazıcı	1
Berber	4
Kahveci	7
Amele	3
Divarçı	2
Nalbant	2
Hademe	12
Bağçevan	6

XIX. Yüzyılda Ayasuluğ Kazası

Gezir ?	1
Çiftçi Aleti Ustası	1
Değirmenci	18
Kıracı	5
Eytam	10
Papuci	3
Kasab	1
Amel-mande	2
Demirci Çırağı	1
Ayak Tüccarı	1
Kirişci	1
Kalaycı	2
Bağcı	1
Kömürcü	2
Bakkal	2
Boyacı	1
Belirtilmeyen-Okunamayan	7
	542

Tablodan da görüleceği üzere mıntkanın en kalabalık ve dönemine göre kaza merkezi büyüklüğünde bir köy yerleşmesi Çirkince'dir. Her ne kadar defterdeki tanzim esasına ve son verilmiş olan hane ve numaralara göre, toplam 405 hane ve 548 numara verilmiş ve ardından da hane ve numara verilmeyen 8 isim daha kaydedilmiş ise de yazım esnasında bu numaralandırmada bazı hatalar yapılmıştır. Defterde hane reisi ve aynı hanede bulunan çocukları ve kardeşleriyle beraber kaydedilen toplam isim sayısı 542'dir.

Köy sakinlerinin, meslek olarak % 40,5'ini erbab-ı ziraat oluşturmaktadır. Meslek grupları içerisinde ikinci sırayı % 26 ile çobanlar, üçüncü sırayı ise % 8,48 ile ırgatlar almaktadır. Takiben de değirmenciler % 3,3, dühancılar %3,1, hademeler % 2,2, terziler % 1,8' lik pay ile takip etmektedirler.

XIX. yüzyıl Osmanlı ziraat hayatının makineli ziraat anlamında modernleşmesinin en büyük sıkıntılarında birisi de mevcut makinelerin tamirinde karşılaşılan sorunlar olmuştur. Köyde bir tane *Çiftçi aleti ustası* bulunuyor olması buradaki zirai faaliyetlerin önemini gösteren başka bir unsurdur. Bu kişiyi sadece kazma, kürek vb. aletleri imal eden bir *demirci* olarak elbette ki düşünmemek gerekmektedir. Kaldı ki demirciler ayrıca zikredilmişlerdir.

Çirkince nüfusu içerisinde 7 kişi kahveci olarak nitelendirilmiştir. Bunlar arasında baba-oğul ilişkisi bulunmamakta olup her birisi müstakil hanelere aittir. Yani bir anlamda baba-oğul işletmesi şeklinde bir kahvehane bulunmamaktadır. Buradan hareketle köyde en fazla 7 tane kahvehane olduğunu farz edebiliriz. Ancak elbette ki,

Cahit Telci

farklı farklı hanelerden iki ya da daha fazla kişinin ortaklığı şeklinde işletilmekte olan kahvehaneler de olabilir. O takdirde sayının daha az olması gerekecektir.

Değirmencilere baktığımız zaman ismi içerisinde *Değirmenci* mesleği geçenler daha çok olmakla beraber, meslek olarak bir kısmı farklı farklı kaydedilmişler, ancak 18 kişi değirmenci olarak kaydedilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken konu, bazı kişilerin mevcut değirmenleri birer aile işletmesi olarak işletiyor olmalarıdır.

Köyde böylesine üç değirmenin aile işletmesi olarak işletilmekte olduğunu ifade edebiliriz. Bunlardan ilki, 114 numaralı hanede oturmakta olan Deli Estemat oğlu Mihal, kardeşi Penayot ve diğer kardeşi Nikola değirmenci olarak kaydedilmişlerdir. Bu üç kişinin bir değirmeni ya yalnız başlarına ya da başka değirmencilerle ortak olarak işlettiklerini ifade edebiliriz. Yine aynı şekilde, 250 numaralı hanede hane reisi olarak kabul edebileceğimiz Değirmenci Petro oğlu Yanako, ve üç oğlu Vasil, Kiryako ve Nikola da değirmencilerdir. Bunların da müstakil ya da ortak olarak bir değirmenler mevcut olabilir. Son olarak 367 numaralı hanede Petro ve iki oğlu Nikola ve Atanas da böylesine bir işletmeyi müstakil olarak işletmekte olabilirler.

Değirmenciler arasında yukarıda ifade ettiğimiz 114. hanede ve 138 numara ile kaydedilmiş bulunan Deli Estemat oğlu Mihal ve kardeşleri 139 numarada kayıtlı Penayot ve 140 numarada kayıtlı Nikola ile 246. hanede 326 numarada kayıtlı yine değirmenci olarak tespit edilmiş olan Deli Estemat oğlu Değirmenci Nikola aynı kişi midir?, yani bu kayıt mükerrer bir kayıt mıdır?, yoksa bu durum sadece isim benzerliğinden mi kaynaklanmıştır?, çözümleyebilmek mümkün değildir.

Köyde değirmenci olarak ifade edilen kişilerden bazılarının işletmekte ya da çalışmakta buldukları değirmenlerin köy dışında, Tire'de olduğu görülmektedir²⁷.

3. Kaza Dahilindeki Tarım Alanları ve İşletilmesi

AYASULUĞ KÖYÜ

Tarım Alanı	Dönüm
Mezru	12
Gayr-ı Mezru	19
Müşterek İşletilen	35
Müstecir Olunan	96
Toplam	162

²⁷ Aynı Defter, 112, 114.

XIX. Yüzyılda Ayasuluğ Kazası

Ayasuluğ sakinlerine ait tarım alanları görüldüğü üzere sadece 162 dönümden ibaret olup, bu araziler köy sakinlerinden 1, 5, 7, ve 9 numaralı hanelerde oturanların tasarrufunda bulunmaktadır. Yani köyde toplam 10 hanede vergiye tabi 13 kişiden sadece dört kişinin toprağı bulunmaktadır.

KOZPINAR KÖYÜ

Tarım Alanı	Dönüm
Mezru	35
Gayr-ı Mezru	330
Boz-hali	400
Kiraya Verilen	250
Müstecir Olunan	272
Toplam	1.287

Köyün toplam arazisi görüldüğü gibi 1.287 dönümdür. Toplam arazinin üçte biri (400 dönüm) işletilmemektedir. Gayr-ı mezru olarak ifade edilen 330 dönümlük arazi büyük miktarda nadas arazisi olmalıdır. Dikkat edilirse mesela 3 numaralı hanede sakin olan *Kocabaş oğlu Mehmed*'in arazileri 30 dönümü mezru ve 30 dönümü de gayr-ı mezru olarak işaret edilmiştir²⁸ ki, bu şahsın arazilerinde yarı yarıya nadas uyguladığını ifade edebiliriz. Köy arazilerinin 950 dönümlük kısmı (%73,8) Tire'nin Güllüce köyünde oturmakta olan ve çiftlik sahibi olarak ifade edilen Hacı İbrahim Oğlu'na aittir²⁹. Köy sakinlerinden 15 kişi arazi kiralamak suretiyle zirai faaliyet yapmaktadırlar. Hiçbir şekilde arazi tasarruf etmeyen kişi sayısı ise 5'tir.

ARVALYA KÖYÜ

Tarım Alanı	Dönüm
Mezru	812
Gayr-ı Mezru	1.380
Boz-hali	1.100
Kiraya verilen	600
Müstecir Olduğu	38
Toplam	3.930

Köy arazilerinin hemen tamamına yakını 3.800 dönümü, aslı büyük bir çiftlikten oluşan Arvalya köyü çiftliğinin sahibi olarak işaret edilen Tahir Paşa'ya aittir³⁰. Tahir Paşa'nın arazilerinden 600 dönümlük kısım Çirkince köyü ahali tarafından ziraat

²⁸ BOA. ML.VRD.TMT, nr. 1491, 6.

²⁹ Aynı Defter, 11.

³⁰ Aynı Defter, 16.

edilmektedir³¹. 1.300 dönümlük gayr-ı mezru tarlanın, ekilmemiş olmasının nedeni, *iktidarları olmadığı* şeklinde ifade edilmektedir³².

ÇİRKİNCE AHALİSİNİN ARAZİLERİ

Arazi (Dönüm)	Dönüm
Mezru	3.715
Gayr-ı Mezru	2.970
Kiraya verilen	908
Müstecir Olduğu	1.077
Bağ	464
Zeytin	40
Dühan Tarlası	155
Sebze Tarlası	12
İncir Tarlası	154
Hayvan Korusu	80
TOPLAM	9.575

Görüldüğü gibi mıntıkada ahalinin tasarruf ettiği arazilerin büyük bir kısmı Çirkince köylüleri tarafından işletilmektedir. Ashında burada verilen rakamlar, en az değerler olmalıdır. Çünkü temettüat defterinde, defterin tanzim esası sebebiyle, birçok zirai unsur dönüm olarak ifade edilmemiştir. Mesela tabloda görülen 40 dönümlük zeytin, köyde 182 numaralı hanede *Minyat oğlu Yorki*'nin olup, İneabat Kazası'ndadır³³. Ancak mıntıkadaki diğer zeytinlikler dönüm hesabıyla verilmeyip, ağaç olarak ifade edilmiştir.

Yine bunun gibi, bir çok hanenin gelirleri arasında, büyük bir yer tutmamakla beraber, ifade edilen dutluktur da, ağaç olarak belirtilmiştir. Ancak bu ağaçların ne kadar bir araziyi işgal ettiğini anlamak mümkün değildir. Muhtemeldir ki bunlar, hububat arazileri üzerinde serpilmiş halde bulduklarından ağaç olarak ifade edilmişlerdir. Bunların yanında incir bahçeleri, dönüm olarak ifade edilmiştir ki toplamı da 154 dönümden oluşmaktadır.

Çirkince köyündeki dühan tarlaları da dönüm olarak ayrıca ifade edilmiş olup toplam miktarları 155 dönümdür.

Çirkince civarındaki arazilerin önemli bir kısmı, (2.970 dönüm) gayr-ı mezru olarak ifade edilmiştir. Temettüat defterinde bu kayıt, yer yer derkenarlarla açıklanarak, sebebi de belirtilmiştir. Yaklaşık 1.000 dönümlük gayr-i mezru arazi için *ziraata*

³¹ Aynı Defter, 16.

³² Aynı yer

³³ Aynı Defter, 67.

XIX. Yüzyılda Ayasuluğ Kazası

iktidarları olmadığı şeklinde ifade kullanılırken, yaklaşık 400 dönümü için ise *kıraç* ibaresi düşülmüştür.

Bu hesapça gayr-i mezru olarak işaret edilen arazilerin 1.500 dönümlük kısmı dışında kalan kesimlerin nadas sebebiyle ekilmemiş olduğunu düşünebiliriz.

Çirkince köyü ahalisinin kiralamak ya da kiraya vermek suretiyle işlemekte oldukları arazilerin sadece köye ait olmadığı yakın çevrede bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu itibarla burada konu ettiğimiz arazileri, köyün arazileri olarak değil, köy halkının tasarruf ettiği alanlar olarak kabul etmek gerekir.

Bu arazilerin önemli bir kısmı vakıf arazilerdir ki bunlar meyanında, Kuşadası Camii vakfı³⁴, Tire Yeşil İmaret vakfı³⁵ ve Çeşme vakıflarına³⁶ ait arazileri ifade edebiliriz.

Vakıf arazilerin haricinde de yine köy dışında arazi sahibi olan ya da kiralayanlar bulunmakta olup, bunlar arasında da Pranko köyü³⁷, Kuyumcu köyü³⁸, Civeşir Çiftliği³⁹ Kuşadası⁴⁰, Cumaabad⁴¹ gibi yerlerde tasarruf edilen araziler görülmektedir.

Köylüler, köy dışında sadece toprak işlemekle kalmayıp, yer yer farklı kollarda da faaliyet göstermektedirler ki bunlardan biri de değirmenciliktir. Mesela 359 numaralı hanede sakin olan *Kalaycı oğlu nam Değirmenci Yorki*'nin gelir kaynakları arasında Tire Kazası'nda Halkapınar'da bir bab asiyyab ifade edilmektedir⁴². Yine 367 numaralı hanede oturan *Penayot* ve oğullarının gelir kaynakları arasında da, Tire Kazası'nda bir bab değirmen vardır⁴³.

Köy halkı içerisinde, 31 numarada sakin *Mandalyo oğlu Kostandi* gibi, bir kısım toprağını kiraya verirken, başka bir arazi kiralayanlar da bulunmakta olup, kendisi 24 dönüm araziye kiraya vermiş, 12 dönümlük araziye de kiralamıştır⁴⁴.

³⁴ *Aynı Defter*, 57, hane: 146; 73, hane: 205.

³⁵ *Aynı Defter*, 73, hane: 205.

³⁶ *Aynı Defter*, 67, hane: 183; 72, hane: 204; 74 hane:210; 85 hane: 253; 109: hane 350

³⁷ *Aynı Defter*, 24, hane: 26; 43, hane: 92.

³⁸ *Aynı Defter*, 116, hane: 378.

³⁹ *Aynı Defter*, 105, hane: 331.

⁴⁰ *Aynı Defter*, 50, hane: 118.

⁴¹ *Aynı Defter*, 62, hane: 163, 164.

⁴² *Aynı Defter*, 112.

⁴³ *Aynı Defter*, 114.

⁴⁴ *Aynı Defter*, 26.

KAZA SAKINLERİNİN TOPLAM ZİRAAT ALANLARI

Arazi (Dönüm)	Ayasuluğ	Arvalya	Kozpınar	Çirkince	Toplam
Mezru	12	812	35	3.715	4.574
Gayr-ı Mezru	19	1.380	330	2.970	4.699
Boz-hali	-	1.100	400	-	1.500
Kiraya verilen	-	600	250	908	1.758
Müstecir Olduğu	96	38	272	1.077	1.483
Müşterek işletilen	35	-	-	-	35
Bağ	-	-	-	464	464
Zeytin	-	-	-	40	40
Dühan Tarlası	-	-	-	155	155
Sebze Tarlası	-	-	-	12	12
İncir Tarlası	-	-	-	154	154
Hayvan Korusu	-	-	-	80	80
TOPLAM	162	3.930	1.287	9.575	14.954

4. Zirai Üretim ve Aşar

1261/1845 yılında tanzim edilmiş olan Ayasuluğ kazası Temettüat defteri bizlere kazanın, hane be hane 1260 senesinde ödemiş olduğu aşar miktarını ve bunun ürün olarak karşılığını vermektedir. Dolayısıyla, hem ödenmiş olan vergi hem de bunun karşılığı olan mahsul yani 1/10 mahsul belli olduğu için buradan hareketle kazanın toplam üretim miktarını da tahmin etmek mümkündür.

Mıntıka ziraatının temel mahsulü hububat olarak dikkati çekmektedir. Arpa, buğday, darı, çavdar ziraatla uğraşan hemen her hanenin ürettiği ürünler olup bunun yanında özellikle Çirkince'de ve Çirkince ahalisinin kiralık olarak işlettikleri Aravalya civarındaki topraklarda üretilmektedir. Yine bu civar ahalisinin ürettiği başka bir ürün de börülcedir.

Sonraki yıllarda, özellikle Balkan muhacirlerinin mintıkada yerleştiği dönemlerde, üretim miktarı daha da artacak olan tütün, bu tarihlerde mintıka ziraatında belirgin bir yere sahiptir.Yine sanayi bitkileri meyânında muayyen miktarda zeytin üretimi mevcuttur.

a.Zirai Üretim

Mıntıka ziraatında genel yapı, hububat ile ilgili olmakla beraber, az miktarda olmak kaydıyla susam ve bağcılık faaliyeti de görülmektedir. Hububat türlerinden kaza ekonomisindeki yeri itibarıyla, başta buğday olmak üzere arpa, darı, çavdar ifade edilebilir.

Ayasuluğ, Kozpınar ve Arvalya ahalisinin bağcılıkla uğraşmadıkları görülmektedir. Bağ alanları, daha ziyade Çirkince ahali tarafından işlenmektedir.

XIX. Yüzyılda Ayasuluğ Kazası

Üretim miktarları çok olmamakla beraber bu köy hanelerinin hemen bir çoğuna ait küçük miktarda bağların olduğu görülmektedir. Aşağıda gelir kaynakları arasında da ifade edileceği gibi köy ahalisinin bir milyon kuruş üzerindeki toplam gelirleri içerisinde, 46.355 kuruş ile önemli bir payı bulunmaktadır.

Tütün, mıntıka gelir kaynakları içerisinde bağıcılık kadar olmasa da önemli bir yer tutmaktadır. Temettüat kayıtlarına nazaran toplam gelir içerisinde %1.86'lık payı bulunmaktadır. Sadece Çirkince civarında, kayıtlarda, *tütün tarlası* olarak ifade edilen arazi miktarı 155 dönümdür.

AŞARA TABİ ÜRÜNLER VE AŞAR MİKTARI

	Ayasuluğ		Kozpınar		Arvalya		Çirkince	
	Kile	Kuruş	Kile	Kuruş	Kile	Kuruş	Kile	Kuruş
Hınta	13	130	69,5	706	48	480	1.238	12.432,5
Şair	12,5	64,5	71,5	375,5	20	105	630,5	3.244,5
Darı	15	104	32,5	208	-	-	496,5	3.115
Çavdar	2,5	15	22	153	8,5	66	176	1.125,5
Susam	3,5	91	1	26	0,5	13	185	5.029,5
Burçak	-	-	5,5	36	-	-	-	-
Börülce	1	8	-	-	-	-	86	755,5
Soğan	-	-	-	-	10	2,5	-	4
Sarımsak	-	-	-	-	3	3	-	-
Bakla	-	-	-	-	2	20	-	-
Dühan	-	-	50	192	10	56,5	1.013,5*	3.736,5
Bağ	-	-	-	-	-	-	-	2.612
Zeytin	-	-	-	-	-	-	-	358,5
Penbe	-	-	-	-	-	-	-	80
Bostan	-	-	-	-	-	-	-	15
İncir	-	-	-	-	-	-	-	110

* kıyye

TOPLAM AŞAR (H. 1260)

	Kile	Kuruş
Hınta	1.368,5	13.748,5
Şair	734,5	3.789,5
Darı	544	3.427
Çavdar	209	1.359,5
Susam	190	5.159,5
Burçak	5,5	36
Börülce	87	763,5
Soğan	10	6,5
Sarımsak	3	3

Cahit Telci

Bakla	2	20
Dühan	1,073,5*	3.985
Bağ	-	2.612
Zeytin	-	358,5
Penbe	-	80
Bostan	-	15
İncir	-	110
TOPLAM	-	35.474,5
*kıyye		

Tablolardan da görüleceği gibi kaza ahali si toplam 35.474,5 kuruş tutarında⁴⁵ aşar vergisi ödemişlerdir. Görüleceği üzere toplam öşür ve dolayısıyla da üretim içerisinde ilk sırayı % 39 ile buğday almaktadır. Takiben, üretim miktarı çok fazla olmamakla beraber, fiyatı sebebiyle susam gelmektedir ki toplam aşar içerisindeki payı % 15 tir. Ardından % 11 ile arpa ve % 10 ile de darı toplam aşarı belirleyen en önemli faktörlerdir.

Aşar miktarlarından, tahmini bir üretim miktarı oluşturmaya çalıştığımızda, kile birimi ile verilen aşar miktarlarından hareketle, kileyi yaklaşık 25 kg. kabul edersek⁴⁶ ve çıkan değeri de gerçek üretim miktarını tespit için 10 ile çarparsak, tahmini olarak üretim miktarı hakkında da fikir sahibi olabiliriz.

KAZANIN TAHMİNİ ÜRETİM MİKTARI

	Ayasuluğ		Kozpınar		Arvalya		Çirkince	
	Aşar-Kile	Üretim-kg	Aşar-Kile	Üretim-kg	Aşar-Kile	Üretim-kg	Aşar-Kile	Üretim-kg
Hınta	13	3.250	69,5	17.375	48	12.000	1.238	309.500
Şair	12,5	3.125	71,5	17.875	20	5.000	630,5	157.635
Darı	15	3.750	32,5	8.125	-	-	496,5	124.125
Çavdar	2,5	625	22	5.500	8,5	2.125	176	44.000
Susam	3,5	875	1	250	0,5	125	185	46.250
Burçak	-	-	5,5	1.375	-	-	-	-
Börülce	1	250	-	-	-	-	86	21.500
Soğan	-	-	-	-	10	2.500	-	-
Sarımsak	-	-	-	-	3	750	-	-
Bakla	-	-	-	-	2	500	-	-
Dühan	-	-	50*	641	10*	2.500	1.013,5*	13.003
* kıyye								

⁴⁵ Temettüat defterinde hane isim ve numaralarının üzerinde aşar ile ilgili kayıtlardaki rakamlar arasında tutarsızlık bulunmaktadır. Aşağıda kazanın hane be hane ödemiş olduğu aşar rakamlarının toplamı 33.398,5 kuruş olarak ifade edilmiştir. Ürünlerden teker teker tahsil edilen meblağların toplamı ile defterde verilen toplam yer yer uyuşmamaktadır.

⁴⁶ Hinz 1990, 51.

XIX. Yüzyılda Ayasuluğ Kazası

b. Aşar

Aşağıda köyler ölçeginde ve toplam olarak hazırlanmış olan tablolardan da görüleceği üzere toplam aşar vergisinin % 1.11'ini Ayasuluğ, % 1.92'sini Arvalya, % 4.7'sini Kozpınar ve % 93.04'ünü de Çirkince köyleri sakinlerinin ödediği vergiler oluşturmaktadır. Kazanın ödemiş olduğu toplam vergilerin % 95,32'sini Çirkince, %3,02'sini Kozpınar, % 0,97'sini Ayasuluğ ve % 0,67'sini de Arvalya köylerine ait vergiler oluşturmaktadır.

AYASULUĞ VERGİ VE AŞARI (1260/1844)

Hane/ Numara	Sene-i sabıkada virgü-yi mahsusadan bir senede virmiş olduğu	Sene-i sabıkada verdiği aşar	Yıllık Toplam Vergi
	Kuruş	kuruş	Kuruş
1/1	400	222,5*	612
1/2			
1/3			
2/4	105	-	105
3/5	80	158	238
3/6			
4/7	180	32	212
5/8	35	-	35
6/9	35	-	35
7/10	55	-	55
8/11	140	-	140
9/12	65	-	65
10/13	65	-	65
Yekun	1.160	412,5	1.562

* defterde sehven 212 olarak kayıtlıdır

Tablodan da görüleceği üzere Ayasuluğ köyünde zirai üretimi olan sadece 1, 3 ve 4. haneler olup, diğer hanelerde bulunanlar, meslekler kısmında da belli olduğu üzere hademe, sığırtmaç, ırgat olup zirai faaliyetleri bulunmamakta, ancak hayvan varlığına sahip oldukları anlaşılmaktadır⁴⁷.

Ayasuluğ köyü halkının ödedikleri vergi, 412,5 kuruş aşar ve 1.160 kuruş vergi-yi mahsusa olmak üzere toplam 1:572,5 kuruş olup, hanelere göre dağılımı yukarıdaki tabloda belirtilmiştir.

K O Z P I N A R K Ö Y Ü V E R G İ V E A Ş A R I (1260/1844)

Hane/ Numara	Sene-i sabıkada virgü-yi mahsusadan bir senede virmiş olduğu	Sene-i sabıkada verdiği aşar	Yıllık Toplam Vergi
	Kuruş	kuruş	Kuruş
1/1	150	146	296
2/2	260	163	423
3/3	260	127	387

⁴⁷ Aynı Defter, 2-4.

Cahit Telci

4/4	200	111	311
5/5	250	190	440
5/6			
6/7	40	-	40
7/8	250	103	353
8/9	200	115	315
9/10	90	83	173
10/11	250	227	477
11/12	30	32,5	62,5
12/13	20	10	30
13/14	50	-	50
14/15	50	50	100
15/16	200	42	242
16/17	-	-	-
17/18	250	180	430
Hane Numarası Verilmeyen kişiler	150	-	150
	-	-	-
	180	60	240
	70	66	136
	90	-	90
	50	-	50
	50	-	50
Yekun	3.140	1705,5	4.845,5

Kozpınar'da zirai faaliyetle uğraşmayan ve dolayısıyla da aşar vergisi bulunmayan sadece 8 kişi bulunmaktadır. Bunun dışında tüm ahali erbab-ı ziraat olmaları sebebiyle ziraatla uğraşmış ve aşar rüsumu ödemişlerdir. Köyün 1260/1844 senesi toplam aşar rüsumu 1.705,5 kuruş olup, 3.140 kuruşluk vergi-yi mahsusa ile toplam vergisi ise 4.845,5 kuruştur⁴⁸. Verginin hanelere göre dağılımı yukarıdaki tabloda gösterilmiştir.

ARVALYA KÖYÜ VERGİ VE AŞARI (1260/1844)

Hane/ Numara	Sene-i sabıkada virgü-yi mahsusadan bir senede virmiş olduğu	Sene-i sabıkada verdiği aşar	Yıllık Toplam Vergi
	Kuruş	kuruş	Kuruş
1/1	55	240	295
2/2	54	161	215
3/3	45	-	45
4/4	55	25,5	80,5
5/5	25	-	25
6/6	25	-	25
7/7	25	-	25
8/8	-	211	211
9/9	-	52	52
10/10	26	-	26
	80	-	80

⁴⁸ Aynı Defter, 6-12.

XIX. Yüzyılda Ayasuluğ Kazası

Hane Numarası Verilmeyen	80	-	80
	-	-	-
Yekun	390	689,5	1.079,5

Tablodan da görüleceği gibi, Arvalya köyünde aşar rüsumu kayıtlı sadece beş kişi bulunmaktadır. Diğerlerinden de bazıları; mesela 3. hanede kayıtlı Kara Ali oğlu Kara Ahmed, erbab-ı ziraat olarak işaret edilmiş olmakla beraber aşar kaydedilmemiştir⁴⁹.

Aslında bu mıntika verimli bir arazi olup, buradaki zirai faaliyetler, aşar kısmına yansımamıştır. Bunun sebebi mıntika arazilerinden bahsederken ifade edilmiş olduğu üzere arazisinin yaklaşık %75'lik kısmı Tahir Paşa'ya tahsis edilmiş olması ve kendisinin de aşar vergisinden muhtemelen muaf tutulmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Yoksa 3.800 dönümlük verimli arazi üzerinde ve defterde işaret edilmiş olduğu kadarıyla 800 dönümlük mezru arazide muhakkak ki hayli fazla miktarda ürün hasıl olmaktadır.

Köyün toplam aşar rüsumu 689,5 kuruş ve vergi-yi mahsusa ile beraber toplam vergisi ise, hanelere dağılımı yukarıda gösterilmiş olduğu üzere 1.079,5 kuruştur⁵⁰.

Çirkince köyüne gelince, aşağıdaki tablodan da takip edilebileceği gibi mıntikanın en büyük ve vergisi de en fazla köyüdür⁵¹. Aşar rüsumu ödeyen hanelerin ödemiş oldukları rüsum, 717,5 kuruş ile 2 kuruş arasında değişmektedir. Defterde kayıtlı hane ve numaralardan 141 tanesinde aşar kaydedilmemiş olup, bunun dışında kalan yaklaşık 400 kişi aşar rüsumu ödemişler ve dolayısıyla da zirai faaliyetle uğraşmışlardır.

ÇİRKİNCE KÖYÜ VERGİ VE AŞARI (1260/1844)

Hane/Numara	Sene-i sabıkada virgü-yi mahsusadan bir senede virmiş olduğu	Sene-i sabıkada verdiği aşar	Yıllık Toplam Vergi
	Kuruş	kuruş	Kuruş
1/1	200	205	405
1/2			
2/3	150	55	205
2/4			
3/5	600	16	616
3/6			
3/7			
4/8	311	63	374
4/9			
5/10	311	-	311

⁴⁹ Aynı Defter, s. 13.

⁵⁰ Aynı Defter, ss. 13-17.

⁵¹ Aynı Defter, ss. 18-124.

Cahit Telci

6/11	207	-	207
7/12	477	14	491
7/13			
8/14	174	7	181
9/15	259	142	401
10/16	105	-	105
10/17			
11/17	100	-	100
12/18	311	97	408
12/19			
13/20	155	15	170
13/21			
14/22	83	-	83
15/23	30	-	30
16/24	155	-	155
17/25	244	16	260
18/26	215	-	215
19/27	207	-	207
20/28	362	20	382
21/29	228	8	236
22/30	363	30	393
23/31	255	-	255
24/32	311	29	340
25/33	216	72	288
26/34	208	94	302
27/35	394	95,5	489,5
28/36	239	-	239
29/37	377	77	454
29/38			
30/39	156	-	156
31/40	270	59	329
32/41	394	99	493
33/42	394	8	402
34/43	100	81	181
35/45	342	55	397
36/46	200	-	200
36/47			
37/48	311	50,5	361,5
37/49			
38/50	425	251	676
39/51	108	3	111
39/52			
40/53	311	5	316
41/54	570	140	710
42/55	50	-	50
43/56	124	49	173
44/57	285	12	297
45/58	498	243,5	741,5
46/59	208	28	236
47/60	311	32,5	343,5

XIX. Yüzyılda Ayasuluğ Kazası

48/61	440	25	465
49/62	556	501	1.057
50/63	332	9	341
51/64	415	252	667
51/65			
51/66			
52/67	314	140	454
53/68	200	140	340
54/69	108	-	108
55/70	415	-	415
56/71	311	-	311
57/72	518	83,5	601,5
57/73			
57/74			
58/75	415	86,5	501,5
58/76			
59/77	185	9	194
60/78	563	-	563
61/79	191	83	274
62/80	518	16	534
63/81	259	5	264
64/82	300	-	300
65/83	415	198,5	613,5
66/84	332	153,5	485,5
67/85	215	6,5	221,5
68/86	104	-	104
68/87			
69/88	160	60	220
70/89	540	-	540
71/90	497	24,5	521,5
72/91	52	-	52
73/92	233	129	362
74/93	262	10	272
75/94	519	65	584
76/95	1.115	55	1.170
77/96	332	-	332
78/97	250	18	268
79/98	187	-	187
80/99	362	10	372
81/100	104	-	104
82/101	234	9	243
83/102	270	10	280
84/103	157	-	157
85/105	104	-	104
86/106	225	-	225
87/107	220	-	220
88/107	394	-	394
89/108	518	82	600
89/109			
90/110	530	350	880

Cahit Telci

91/111	217	245	462
92/112	466	149,5	615,5
93/113	264	299	563
94/114	236	142	378
95/115	362	209	571
96/116	393	209	602
97/117	217	105	322
98/118	484	230	714
99/119	466	259	725
99/120			
100/121	1.037	272	1.309
100/122			
100/123			
101/124	584	285	869
101/125			
102/126	674	75	749
103/127	466	143	609
104/128	186	209	395
105/129	342	-	342
106/130	155	26	181
107/131	208	-	208
108/132	300	299,5	599,5
109/133	207	-	207
110/134	382	5	387
111/135	215	70	285
112/136	155	-	155
113/137	290	8	298
114/138	725	-	725
114/139			
114/140			
115/141	390	230	620
115/242			
116/143	208	-	208
117/144	326	-	326
118/145	31	-	31
119/146	497	20	517
120/147	83	-	83
121/148	195	-	195
121/149			
122/150	166	-	166
123/151	51	-	51
124/152	294	-	294
124/153			
125/154	208	143,5	351,5
126/155	353	278	631
126/156			
126/157			
127/158	394	259	653
128/159	984	231	1.215
129/160	456	226	682

XIX. Yüzyılda Ayasuluğ Kazası

130/161	52	-	52
131/162	829	310	1.139
131/163			
131/164			
132/165	847	132	979
132/166			
132/167			
132/168			
132/169			
133/170	363	40	403
134/171	187	3	190
135/170	242	3	245
135/171			
135/172			
135/173			
136/174	103	-	103
137/175	531	300	831
138/176	400	254	654
139/176	556	410	966
139/177			
139/178			
140/179	276	184	460
141/180	518	292	810
141/181			
141/182			
142/183	103	96	199
143/184	106	2	108
144/185	445	-	445
145/187	130	-	130
146/188	363	345	708
147/189	259	35	294
148/190	170	70	240
149/191	519	117	636
150/192	300	-	300
151/193	611	421	1.032
152/194	362	106	468
152/195			
152/196			
153/197	207	112	319
153/198			
154/199	172	-	172
155/200	512	8	520
155/201			
155/202			
156/203	83	-	83
157/204	208	-	208
158/206	363	247	610
159/207	176	54	230
160/208	108	170	278
161/209	498	186	684

Cahit Telci

162/210	415	131	546
163/211	259	251	510
164/212	202	301	503
164/213			
165/214	622	327	949
166/215	518	97	615
167/216	425	89	514
168/217	622	290	912
169/218	280	21	301
170/219	560	44	604
171/220	165	35	200
172/221	208	174	382
173/222	155	91	246
174/223	342	-	342
175/224	190	60	250
176/225	145	50	195
177/226	637	82,5	719,5
178/227	415	56	471
179/228	311	5	316
180/229	60	-	60
181/230	373	32	405
181/231			
181/232			
181/233			
182/234	518	92	610
183/235	751	373	1.124
135/236			
135/237			
184/238	103	-	103
185/239	187	3	190
185/240			
186/241	290	176	466
187/242	172	121	293
188/243	290	105	395
189/244	519	149	668
189/245			
189/246			
190/247	664	97	761
190/248			
190/249			
190/250			
191/251	207	-	207
192/252	310	170	480
193/253	260	171,5	431,5
194/254	352	216	568
195/255	259	5	264
196/256	251	141	392
197/257	830	210	1.040
197/258			
197/259			

XIX. Yüzyılda Ayasuluğ Kazası

197/260			
198/261	311	181	492
198/262			
199/263	196	-	196
200/264	519	94	613
200/265			
201/266	173	-	173
201/267			
202/268	259	10	269
203/269	332	386	718
203/270			
204/271	307	262	569
205/272	404	187	591
206/273	315	177	492
207/274	259	124	383
208/275	191	-	191
209/276	164	-	164
210/277	311	226	537
211/278	259	20	279
212/279	589	-	589
212/280			
212/281			
213/282	325	172	497
214/283	318	27	345
215/284	398	131	529
215/285			
216/286	108	-	108
217/287	549	288	837
217/288			
217/289			
218/290	362	272	634
220/291	311	257	568
221/292	424	285	709
222/293	519	229	748
222/294			
223/295	477	253	730
224/296	725	304	1.029
224/297	361	231	592
225/298	350	170	520
226/299	350	150	500
227/300	207	-	207
228/301	160	105	265
228/302			
229/303	531	314	845
229/304			
230/305	344	5	349
231/306	622	520	1.142
231/307			
232/307	217	152	369
233/308	155	129,5	284,5

Cahit Telci

233/309			
234/310	169	-	169
235/311	311	254	565
235/312			
236/313	222	98	320
237/314	259	133,5	392,5
237/315			
238/316	255	20	275
238/317			
239/318	342	203	545
240/319	415	160	575
241/320	415	162,5	577,5
242/321	187	31	218
242/322			
243/323	830	197	1.027
244/324	296	151	447
245/325	311	41	352
246/326	830	-	830
247/327	830	232	1.062
247/328			
248/349	531	202	733
248/250			
249/251	1.037	477	1.514
249/352			
249/353			
250/354	862	26	888
250/355			
250/356			
250/357			
251/358	296	5	301
252/359	104	10	114
253/360	311	85,5	396,5
254/361	200	25	225
254/362			
255/363	373	129	502
256/364	611	100	711
256/365			
256/366			
257/367	145	14	159
257/268			
258/369	104	-	104
259/370	219	8	227
260/371	187	-	187
261/372	200	-	200
262/373	155	92,5	247,5
263/374	200	8	208
264/375	61	-	61
265/376	51	5	56
266/377	213	188	401
267/378	50	-	50

XIX. Yüzyılda Ayasuluğ Kazası

268/379	-	-	-
269/379	609	345	954
269/381			
270/382	300	7	307
271/383	126	25	151
272/384	300	116	416
273/385	187	-	187
274/386	100	116	216
274/387			
274/388			
274/389			
275/390	456	282	738
276/391	275	3	278
277/392	274	3	277
278/393	186	-	186
279/394	332	25	357
280/395	104	12	116
281/396	259	105	364
282/397	735	380	1.115
282/398			
282/399			
283/400	389	-	389
284/401	276	-	276
285/402	104	4	108
286/403	106	5	111
286/404			
287/405	166	10	176
288/406	187	-	187
289/407	466	-	466
290/408	207	2	209
291/409	124	-	124
291/410			
292/411	83	4	87
293/412	104	70	174
294/413	207	-	207
295/414	311	189	500
296/415	147	-	147
297/416	270	110	380
297/417			
298/418	100	-	100
299/419	519	321	840
299/420			
299/421			
400/422	477	2	479
400/423			
301/424	104	23	127
302/425	312	5	317
303/426	74	-	74
303/427			
304/428	311	3	314

Cahit Telci

305/429	600	106	706
305/430			
306/431	497	-	497
306/432			
307/433	78	43,5	121,5
307/434			
308/435	124	-	124
309/436	196	213	409
309/437			
310/435	187	-	187
311/436	103	106	209
312/437	1.037	392	1.429
312/438			
313/439	809	717,5	1.526,5
313/440			
314/441	373	127	500
314/442			
315/443	266	3	269
316/444	106	97	203
317/445	311	67,5	378,5
317/446			
318/447	40	-	40
319/448	105	-	105
320/449	190	38	228
321/450	125	3	128
322/451	238	3	241
323/451	42	-	42
324/452	208	-	208
324/453			
325/454	259	193,5	452,5
326/455	519	238	757
326/456			
327/457	730	383	1.113
327/458			
327/459			
327/460			
328/461	80	-	80
329/462	518	-	518
329/463			
329/464			
330/465	124	-	124
331/466	1.203	664	1.867
331/467			
332/468	207	-	207
333/469	382	100	482
334/470	21	12	33
335/471	10	10	20
336/472	200	7,5	207,5
337/473	266	-	266
338/474	155	22	177

XIX. Yüzyılda Ayasuluğ Kazası

339/475	127	-	127
340/476	30	18	48
341/477	105	8	113
342/478	103	12	115
343/479	30	-	30
344/480	71	3	74
345/481	30	6	36
346/482	41	-	41
347/483	125	-	125
348/484	104	-	104
349/485	104	33,5	137,5
350/486	418	238,5	656,5
351/487	41	-	41
352/488	311	65	376
353/489	274	-	274
354/490	157	-	157
355/491	115	-	115
356/492	195	-	195
357/493	362	10	372
357/494			
358/495	207	-	207
359/496	209	4	213
360/497	228	5	233
361/498	379	-	379
362/499	51	-	51
363/500	165	8	173
364/501	155	5	160
365/502	30	-	30
366/503	318	30,5	348,5
367/504	311	-	311
367/505			
367/506			
368/507	31	-	31
368/508			
369/509	207	103	310
370/510	228	30	258
371/511	683	123	806
372/512	514	-	514
372/513			
372/514			
373/515	20	-	20
374/516	103	25	128
375/517	187	-	187
376/518	212	30	242
377/519	362	-	362
378/520	259	110	369
379/521	406	14	420
380/522	377	9	386
381/523	51	-	51
382/524	52	-	52

Cahit Telci

383/525	144	5	149
384/526	157	51	208
385/527	222	-	222
386/528	83	-	83
387/529	66	-	66
388/530	104	-	104
389/531	52	-	52
-----	-	-	-
390/532	42	-	42
-----	-	498,5	498,5
391/533	208	84	292
392/534	104	38	142
393/535	72	5	77
394/536	103	-	103
395/537	107	-	107
396/538	53	-	53
397/539	105	-	105
398/540	50	-	50
399/541	130	-	130
400/542	50	-	50
401/543	51	-	51
402/544	30	-	30
403/545	104	-	104
404/547	141	-	141
405/548	164	-	164
Hane Numarası Verilmeyen Kişiler	112	-	112
	50	-	50
	120	-	120
	80	-	80
	213	-	213
	105	-	105
	125	-	125
	190	-	190
	200	-	200
	Toplam	119.413	33.398,5

KAZA AHALİSİNİN TOPLAM VERGİ VE AŞAR RÜSUMU (1260/1844)
(Kuruş)

Köy	Vergi-yi Mahsusa	Aşar	Toplam Vergi
Ayasuluğ	1.160	402	1.562
Arvalya	390	689,5	1.079,5
Kozpınar	3.140	1705,5	4.845,5
Çirkince	119.413	33.398,5	152.811,5
Toplam	124.103	35.895,5	160.298,5

XIX. Yüzyılda Ayasuluğ Kazası

5. Hayvan Mevcudu

Kaza hayvancılığında dikkati çeken en önemli unsur önemli miktardaki küçükbaş hayvan varlığıdır. Mıntıkaıy oluşturun Ayasuluğ, Arvalya ve Kozpınar köylerinde bulunmamakla beraber Çirkince ahalisinin önemli bir gelir gurubunu oluşturmaktadır.

Dikkat edilecek hususlardan birisi, mıntıkada tarihsel geçmişı mevcut olmakla beraber deve sayısının sadece 3 ile sınırlı olmasıdır.

HAYVAN MEVCUDU

Hayvan	Ayasuluğ	Kozpınar	Arvalya	Çirkince	Toplam
Koyun	-	-	-	7.798	7.798
Keçi	-	-	-	3.697	3.697
Sağmal İnek	15	54	20	125	214
Kısır İnek	2	2	-	3	7
Dişi Düğe	6	2	-	-	8
Torum	-	1	-	-	1
Öküz	6	22	24	341	393
Dana	16	6	2	30	54
Tosun	8	3	-	8	19
Deve	-	3	-	-	3
Kısrak	1	38	12	57	108
Bargir	4	7	4	221	236
Merkeb	4	12	4	122	142
Katır	-	-	-	7	7
Çıpa	-	1	2	-	3
Tay	1	9	-	3	13
Taylak	-	-	1	-	1
Kovan	-	17	-	820	837

Tablodan da görüleceği gibi kazanın toplam hayvanları içerisinde özellikle Çirkince köylülerinin sahip oldukları keçi ve koyunlar dikkat çekmektedir. Toplam gelir kısmında da görüleceği gibi koyundan elde edilen gelir, kazanın toplam temettüsünün % 10'una ve keçiden elde edilen ise % 5'ine yaklaşmaktadır. Yine ifade edilmesi gereken ve hayvancılıkla ilgili bir meslek olarak çobanlığın da toplam gelirin % 10' civarında olması, hayvancılığın kaza ekonomisini % 25 oranında etkilediğini göstermektedir. Burada zikredilen keçi ve koyunların tamamı kayıtlı buldukları köy ve kazalarda olmayıp bazıları kaza dışında bulunmaktadır. Buna göre, Çirkince'de 7 numaralı hanenin 170 adet, 54 numaralı hanenin 60 adet ve 286 numaralı hanenin de 100 adet keçileri ki, toplam 330 tanedir, İnebad kazasında bulunmaktadır.

Yine aynı şekilde Çirkince köyünde 261 numaralı hanenin 160 adet, 308 numaralı hanenin 60 adet, 377. hanenin 140 adet, 405. hanenin 100 adet koyunları İnebad'da, 375. hanenin 90 koyunu Tire'de ve 376. hanenin 80 koyunu da

Cahit Telci

Kuşadası'nda bulunmaktadır. Kazada kaydedilmiş olup, kaza dışında bulunan toplam koyun sayısı 630'dur.

Bu meyanda ifade edebileceğimiz bir başka olgu da arıcılıktır. Yine büyük bir çoğunluğu Çirkince'de olmak üzere toplam 837 adet kovan bulunmaktadır ki 334 kuruluşluk kısmı Kozpınar'da olmak üzere, toplam 19.542 kuruş gelir sağlamıştır.

6. Kazanın Gelir Kaynakları

Ayasuluğ Kazası ahalisinin gelir kaynaklarına baktığımız zaman, en büyük gelir grubunu teferruatı belirtilmemiş olan, ancak yukarıda ziraat bahsinde de ifadesini bulduğu üzere ekili araziler oluşturmaktadır. Bu araziler ya bizzat tasarruf eden kişilere ait ya da kişilerin kiralamak suretiyle veya ortaklık suretiyle işlettikleri yerlerdir.

Ziraat ile ilgili mesleklerin dışında miktarları kazanın hayvan mevcudundan bahsedildiği kısımda ifade edilen, büyük ve küçük baş hayvan yetiştiriciliği toplam gelirler içerisinde %15 civarında bir yere sahiptir.

KAZANIN GELİR KAYNAKLARI

Gelir Kaynağı	Ayasuluğ	Arvalya	Kozpınar	Çirkince	Toplam
	<i>Kuruş</i>	<i>Kuruş</i>	<i>Kuruş</i>	<i>Kuruş</i>	<i>Kuruş</i>
Mezru Tarladan	315	11.765	2.143	303.386,5	317.609,5
Müstecir olduğu Tarla	6.012,5	-	20.837	108.294,5	135.144
Kiraya verdiği Tarla	-	7.960	1.560	5.528	15.048
Müştereklik Hissesi	2.970	10.609	1.836	22.807	38.222
Hayvan Korusundan	-	-	-	2.540	2.540
İncir Bahçesinden	-	-	-	8.867	8.867
Sebze Bahçesinden	-	-	-	2.400	2.400
Dühan Tarlasından	-	-	-	19.187	19.187
Bağdan	-	-	-	46.355	46.355
Dut Ağacından	-	-	-	1.220	1.220
Zeytin Ağacından	-	-	-	8.681	8.681
Çiftçilikten	-	-	-	2.865	2.865
Bahçevanlıktan	-	-	-	4.510	4.510
Dühancılıktan	-	-	-	2.277	2.277
Sağman İnekten	750	580	1.140	2.900	5.370
Keçiden	-	-	-	53.540	53.540
Koyundan	-	-	-	90.448	90.448
Öküzden	-	-	-	378	378
Kısraktan	40	160	1.520	2.527	4.247
Kovandan	-	-	334	19.208	19.542
Çobanlıktan	-	-	-	91.158	91.158
Sığırtmaçlıktan	1.220	800	450	-	2.470

XIX. Yüzyılda Ayasuluğ Kazası

Hademelikten	3.600	-	-	6.090	9.690
Yevmiye	-	218	1.001	49.512	50.731
Ücret	-	4.000	-	-	4.000
Irgatlıktan	1.700	1.720	2.620	43.222	49.262
Amelelikten	-	-	-	5.900	5.900
Sanatından	2.500	-	1.204	23.300	27.004
Ayak Ticaretinden	-	-	-	2.040	2.040
Kirişçilikten	-	-	-	1.100	1.100
Simsarlıktan	-	-	-	780	780
Yazıcılıktan	-	-	-	1.500	1.500
Divarcılıktan	-	-	-	2.000	2.000
Gezir?	-	-	-	1.000	1.000
Kiracılıktan	-	-	-	6.818	6.818
Demircilikten	-	-	-	2.400	2.400
Papucilikten	-	-	-	3.800	3.800
Kömürcülükten	-	-	-	3.000	3.000
Devecilikten	-	-	1.500	-	1.500
Kahyalıktan	-	-	-	8.100	8.100
Papazlıktan	-	-	-	1.600	1.600
Kahvecilikten	-	-	-	3.800	3.800
Dükkan İcarından	-	-	-	100	100
Meyhane İcarından	-	-	-	1.500	1.500
Kahvehane İcarından	-	-	-	375	375
Eskici Dükkanı İcarı	-	-	-	60	60
Değirmenden	-	-	-	38.156	38.156
Kasaplıktan	-	-	-	4.380	4.380
Meyhaneden	-	-	-	3.844	3.844
Bakkalıktan	-	-	-	7.870	7.870
Toplam	19.107,5	37.812	36.145	1.021.324	1.114.388,5

Temettüat defterinde hanelerin toplam temettüleri hesaplanırken bazı hatalar yapılmıştır. Defterde, özellikle Çirkince faslında gelirler hesaplanırken, belli hanelerin hesaplarına zuhuller yapıldığı görülmektedir. Bu zuhullerle beraber toplam 1.029.069,5 kuruş çıkması gereken toplam temettü, yekun faslında 1.025.066 olarak kayıtlı olmakla beraber⁵², aslında, hanelerdeki gelir kaynakları teker teker hesaplandığında 1.028.532 kuruş olarak çıkmaktadır.

Yine Çirkince kısmında bu toplam gelirin 1.021.324 kuruşluk kısmının hangi gelir grubuna ait olduğu belli olmakla beraber, geri kalan kısmının nelerden oluştuğu ifade edilmeden doğrudan *temettüatı* şeklinde kaydedildiği görülmektedir. Bunlardan

⁵² Aynı defter, 124

hareketle ve yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere gelirlerin büyük bir kısmı doğrudan ziraat ve ziraatla ilgili mesleklerden oluşmaktadır. Yine büyük ve küçük baş hayvan besiciliği de, dikkat edilecek olursa önemli gelirler arasında ifade edilebilir.

Sonuç

Ayasuluğ ve civarı, XVI. yüzyıldan sonra girmiş olduğu küçülme sürecinde, XIX. yüzyılın ilk yarısı geldiğinde birkaç köyden oluşan, daha ziyade zirai ekonominin hayat şartlarını belirlediği bir mntıka olarak görülmektedir.

Bu yüzyılda mntıkadaki en dikkat çeken değişim Çirkince köyü ile ilgili olarak ifade edilebilir. Bu da, XVI. yüzyılda hiç şüpheye yer bırakmayacak şekilde bir Türk yerleşmesi olan Çirkince Nahiyesinin, XIX. yüzyıldaki nüfusunun bir kasaba merkezini andıracak ölçekte ve tamamen gayr-i Müslim unsurlardan oluşuyor olmasıdır. Bilindiği üzere mntıkada 1650 yılında Çirkince'de *Cemaat-i Zimmiyan-ı Çirkince tabi-i Kaza-i Ayasuluğ* ismiyle kayıtlı sadece 18 neferlik bir bir zımmi cemaat bulunmakta idi.

Öyle Anlaşıyor ki bu unsurlar, özellikle XVIII. yüzyıl sonları ile XIX. yüzyılın başlarında ve Mora isyanı ile neticelenen süreç sonrasında mntıkaya yerleşmişlerdir. Kaldı ki köyde halen mevcut olan mimari birikim de zamanlamayı bu şekilde göstermektedir.

BİBLİYOGRAFYA

A- Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Tapu Tahrir Defterleri: nr. 8, 87, 39, 148, 166, 537.

Maliyeden Müdevver Defterler: nr.232, 2447

Temettüat Defteri (ML.VRD.TMT) nr. 1491.

Bab-ı Defteri-Ceride Odası Defterleri (=D.CRD), nr. 40354,

Cevdet-Dahiliye: nr. 9031

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi: nr. 167, 571.

B- Kitap ve Makaleler

Mahir Aydın, 1990, "Sultan II. Mahmud Döneminde Yapılan Nüfus Tahrirleri", *Sultan II. Mahmud ve Reformları Semineri*, 28-30 Haziran 1989, İstanbul, 81-106.

Tuncer Baykara, 2001, "Kuşadası'nın Bir Osmanlı Devri Yerleşmesi Olarak Temel Özellikleri", *Geçmişten Geleceğe Kuşadası, Sempozyum 23-26 Şubat 2000*, İzmir, 229-232

Edmund D. Chishull, 1747, *Travels in Turkey and Back to England*, London; kitabın Türkçeye çevirisi: *Türkiye Gezisi ve İngiltere'ye Dönüş*, tr. Bahattin Orhon, İstanbul 1993

XIX. Yüzyılda Ayasuluğ Kazası

- Vehbi Günay, 1997, "Salnamelere Göre XIX. Yüzyılda Ayasuluğ", *Birinci Uluslararası Geçmişten Günümüze Selçuk Sempozyumu*, 4-6 Eylül 1997, İzmir, 357-366.
- Walter Hinz, 1990, *İslamda Ölçü Sistemleri* çev. Acar Sevim, İstanbul.
- Enver Ziya Karal, 1943, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı*, Ankara
- Mübahat Küçüköğlü, 1995, "Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri", *TTK. Belleten*, c. LIX/225, 395-412.
- Mübahat Küçüköğlü, 2000, "İzmir Şehri Nüfusu Üzerine Bazı Tespitler", *Uluslararası Osmanlı Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, İzmir, 8-10 Nisan 1999, İzmir.
- Önal Sayın, 1997, "Şirince Köyüne Sosyolojik Bir Bakış", *Birinci Uluslararası Geçmişten Günümüze Selçuk Sempozyumu*, 4-6 Eylül 1997, İzmir, 293-296.
- Cevdet Türkay, 1979, *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak Aşiret ve Cemaatler*, İstanbul
- Cahit Telci, 1999, *XV-XVI. Yüzyıllarda Ayasuluğ Kazası*, İzmir (E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi)
- Cahit Telci, 2001, "XV-XVII. Yüzyıllarda Kuşadası: Ania Karyesinden Kuşadası Kazası'na", *Geçmişten Geleceğe Kuşadası, Sempozyum 23-26 Şubat 2000*, İzmir, 233-238
- Elizabeth A. Zachariadou, 1976, "Sept traités inédits entre Venise et les émirats d'Aydın et de Menteşe", *Studi Pre Ottomani e Ottomani*, Napoli.
- Elizabeth A. Zachariadou, 1983, *Trade and Crusade Venetian Crete and The Emirates of Menteshe and Aydın, Benetia*.

Cahit Telci

